

Принципи фінансової діяльності підприємств малого бізнесу в умовах конкуренції

Клименко С.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика

Сімонян С.А.

магістрант
Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика

Стаття узагальнює поняття «конкурентоздатність» стосовно підприємств малого бізнесу з урахуванням специфіки розвитку нашого підприємництва та досвіду підтримки підприємців “Western NIS Enterprise Fund” (WNISEF), що є американським фондом підтримки підприємництва в Україні. Малі підприємства, які отримують кредит від фонду, обов’язково впроваджують найсучасніші західні та вітчизняні методи ведення бізнесу, прозорі та ефективні стандарти корпоративного управління.

Ключові слова: мале підприємництво, підприємницька діяльність, конкурентоспроможність, малий бізнес, фінансування.

Клименко С.А., Сімонян С.А. ПРИНЦИПЫ ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ КОНКУРЕНЦИИ

Статья обобщает понятие «конкурентоспособность» относительно предприятий малого бизнеса с учетом специфики развития нашего предпринимательства и опыта поддержки предпринимателей “Western NIS Enterprise Fund” (WNISEF), который является американским фондом поддержки предпринимательства в Украине. Малые предприятия, которые получают кредит от фонда, обязательно внедряют самые современные западные и отечественные методы ведения бизнеса, прозрачные и эффективные стандарты корпоративного управления.

Ключевые слова: малое предпринимательство, предпринимательская деятельность, конкурентоспособность, малый бизнес, финансирование.

Klymenko S.O., Simonjan S.A. PRINCIPLES OF SMALL BUSINESS ENTERPRISES FINANCE ACTIVITY IN THE COMPETITIVE CONDITIONS

The article generalizes the possibility competition as conception for small business enterprises with special small business enterprising, development and experience of Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) support – American fund in Ukraine. His role and place of the small enterprise in the national economy is under consideration Functions peculiar to the small enterprise are analyzed. The personal features and advantages of small business after WNISEF (Western NIS Enterprise Fund) are defined in the article.

Keywords: small enterprise, entrepreneurial activity, competitiveness, small business, finance.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Малий бізнес, як зазначають П.І. Гайдучий, С.М. Демченко та інші українські вчені [1, с. 27], – це найчисленніша категорія суб’єктів господарювання, де найбільш повно поєднуються приватна власність та кінцеві результати економічної діяльності. В ринковій економіці сектор малого бізнесу утворюється надзвичайно розгалуженою мережею підприємств, які діють переважно на місцевих ринках та безпосередньо пов’язані з масовим споживачем товарів і послуг, постійними та потенційними клієнтами з різних соціальних прошарків населення. В організаційно-

економічному аспекті невеликі розміри таких підприємств, їх технологічна, виробнича та управлінська гнучкість дають можливість чутливо та своєчасно реагувати на кон’юнктуру ринку, що постійно змінюється. Проте малий бізнес характеризується також особливим соціально-економічним виміром. Загалом стан та суспільні параметри малого бізнесу значною мірою визначають соціально-економічний та політичний рівень розвитку будь-якої країни. Згідно з даними ООН у світовій господарській системі малі та середні підприємства є роботодавцями для майже половини трудового населення світу, обсяг їх виробни-

цтва в окремих країнах досягає 1/3–2/3 національного продукту. Крім того, малий бізнес динамічніше створює нові робочі місця. Так, у США на рубежі нового тисячоліття малим бізнесом продукувалося більше 51% ВВП, а впродовж 1990–1995 років ним було створено понад 76% усіх нових робочих місць, близько половини з яких – фірмами з кількістю зайнятих менше 20 осіб. На новостворені малі підприємства припадала третина загальної кількості нових робочих місць [2, с. 13].

Специфіка українського малого бізнесу полягає в тому, що з кадрової точки зору він «укомплектований» надзвичайно добротним людським матеріалом, часто це – високоосвічені спеціалісти з досвідом роботи в різноманітних галузях економіки. Найголовнішим є їх здатність та бажання швидко й компетентно освоювати нове, необхідне у справі. Іншою особливістю є майже повна відсутність «роботодавців», тобто великих корпорацій, фірм середнього бізнесу, тому переважно конкурентоздатність малих підприємств обмежується можливостями доступу до фінансових потоків, при цьому інтелектуальний та практичний потенціал підприємців продовжує залишатись високим. Десятки тисяч малих фірм отримують вигідні та постійні замовлення від гігантів індустрії та держави, яка виступає замовником та споживачем продукції малого бізнесу. Наприклад, у США у 1999–2000 роках придбання відповідних товарів та послуг малого бізнесу становило понад 23% загального бюджету федеральних закупок лише за основними контрактами. З урахуванням субконтрактації ця частка наближалась до 40% [1, с. 126].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду (праці Дж. Веллінгтона [3], В.І. Савчука, Д.А. Коржа [4] та інших науковців) дає змогу зробити висновок, що об'єктом управління конкурентоздатністю є, зокрема, економічні процеси, під час здійснення яких формуються конкурентні переваги підприємницької структури, а суб'єктом – система конкурентоздатності як інструмент управління нею.

Малий бізнес щодо фінансової діяльності та інших напрямів досліджують П.І. Гайдуцький, С.М. Демченко [1], Дж. Стонер, Е. Долан [2], В.С. Пономаренко [5], Т.Д. Косова, В.О. Лук'яненко [6], М.І. Крупка [7], С.О. Клименко [8] та інші вітчизняні й зарубіжні вчені.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Малий бізнес обмежений у фінансових ресурсах, що є головною

проблемою наших підприємців. Сьогодні в Україні практично відсутні успішні приклади фінансування малих підприємств через великі ризики подібного фінансування. При цьому конкурентоздатність малих підприємств може зрости, якщо спростити їх фінансування. Через особливості розбудови малого бізнесу доступ до ресурсів має вирішальне значення для його конкурентоздатності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення ефективних принципів фінансової діяльності підприємств малого бізнесу для зростання його конкурентоздатності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Малий бізнес є економічно визначальним сектором сучасної ринкової економіки. Рівень його розвитку та стан конкурентоздатності є важливими показниками соціально-економічної та політичної стабільності, можливостей суспільства протистояти внутрішнім та зовнішнім потрясінням. Якщо економічний потенціал будь-якої розвинутої країни визначається фінансовою та виробничою потужністю великих корпорацій, то основним чинником збалансування всього спектру суспільних відносин, усунення економічних диспропорцій та деформацій, формування ефективного конкурентного середовища у світі, як вважають українські вчені [1, с. 51], є малий бізнес як наймасовіша, найбільш динамічна й гнучка форма ділового життя. Саме завдяки йому відбувається структуризація ринків, забезпечується еластичність попиту та пропозиції, мобілізується та відтворюється основна маса національних ресурсів, які через складну систему корпоративних зв'язків живлять середній та великий бізнес.

Особливістю малих підприємств є те, що їх розміри дають змогу оперативним чином приймати та доводити до логічного завершення управлінські рішення, на відміну від складної багаторівневої ієрархії менеджменту великих корпорацій. Саме тому економіка зі значною часткою малих підприємств динамічним та еластичним чином реагує на несприятливі внутрішні та зовнішні впливи. Йдеться про мобільність, гнучкість, раціональну організаційну структуру малих підприємств, простоту та ефективність управління підприємством, здатність швидко пристосовуватися до змін споживчого попиту, оперативне освоєння виробництва нової продукції, тобто все, що обумовлює конкурентоздатність малого бізнесу порівняно із середнім та великим бізнесом.

До основних функцій малого підприємства належать створення додаткових робочих місць, вирішення проблем самозайнятості, бідності й вирівнювання майнової та соціальної диференціації більшості населення; формування середнього класу, тобто прошарку населення, який реально забезпечує стабільний розвиток економіки та суспільства загалом; усунення диспропорцій на товарних ринках шляхом швидкого реагування на зміни кон'юнктури ринку, насичення споживчого ринку товарами та послугами; розвиток регіонального та місцевого господарства й ринків з орієнтацією на національні інтереси; формування суттєвої частки доходів місцевих бюджетів; підтримання ефективного конкурентного середовища, обмеження монополізму великих підприємств; активізація інноваційних процесів, оперативне впровадження досягнень науково-технічного прогресу [1, с. 54].

Сьогодні склалось так, що використовується методологія аналізу конкурентоспроможності, спрямована на дослідження внутрішніх ринково-конкурентних процесів та механізмів досягнення переваг у закритих ринкових структурах. При цьому не враховується, що підприємство – це система з різноманітними характеристиками, однією з яких є конкурентоздатність, тобто спроможність економічного суб'єкта діяти в умовах конкуренції. Вважається, що конкурентоздатність стосується лише діючих учасників ринку. Проблема, що постає перед кожним з них, є проблемою збереження його як суб'єкта ринку, а засобом її розв'язання є раціоналізація ринкової поведінки на основі ефективної стратегії конкуренції.

Управління конкурентоздатністю є напрямом менеджменту малого підприємства, спрямованим на формування, розвиток та реалізацію конкурентних переваг, а також забезпечення життєдіяльності малого підприємства у сфері економічної діяльності. Головним завданням управління конкурентоздатністю є забезпечення життєдіяльності та формування господарських зв'язків за будь-яких змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах. На наш погляд, це є можливим за вирішення головної проблеми українського малого бізнесу, а саме доступу до фінансових ресурсів.

У світовій практиці залежно від повноти циклу інноваційного процесу, механізмів генерування та поширення нововведень і спеціалізації національних виробників розрізняють

такі основні моделі науково-технічної політики держави, як модель науково-технічного лідерства, модель науково-технічної імітації (ці дві моделі забезпечують країнам-послідовникам порівняльні переваги на світових динамічних ринках) та модель конкуренції за отримання прямих іноземних інвестицій від ТНК [3, с. 46].

Законодавство України дає змогу працювати в правовому полі фінансовим інститутам, тобто фондам підтримки підприємництва. Відповідний Держкомітет керує Українським фондом підтримки підприємництва, діяльність якого майже не впливає на конкурентоздатність національного малого бізнесу, відзначається закритістю та відсутністю інформації про його фінансову діяльність з підтримки малого бізнесу [14, с. 55].

На противагу державному фонду, відкрито й прозоро фінансують малий бізнес та надають всебічну підтримку такі установи, як Українсько-Німецький фонд, "Western NIS Enterprise Fund" (WNISEF), що є американським фондом підтримки підприємництва в Україні. Більшість портфельних компаній "WNISEF" досягли провідних позицій на ринку та стали стимулюючим чинником для конкурентів у галузі, прикладом для малого бізнесу, значною мірою завдяки відданості фонду справі підтримки підприємництва в Україні. Економічні показники та результати аналізу відповідних секторів економіки, отримані з авторитетних джерел за останні три роки, свідчать про те, що портфельні компанії "WNISEF" (підприємства, які отримали від нього прями інвестиції, часто доповнені кредитом) стабільно перевищують показники своїх конкурентів на ринку. Наприклад, «АВК» (кондитерські вироби) досягла зростання 45% за темпів галузі 20%, «СБК» («Слобожанська Будівельна Кераміка») – 30% за галузевих 10% [9].

Відповідність основним принципам бізнесу, що відомі в Україні як прозорі методи ведення бізнесу, допомогла забезпечити зростання портфельних компаній фонду та підготувала їх до задоволення потреб споживачів ще в умовах перехідної економіки України, яка розвивалась швидкими темпами. Фонд є засновником ЗАТ «ПроКредитБанк», зареєстрованого 28 грудня 2000 року, місією якого є підтримка малого бізнесу в Україні, продовження напрацювань "WNISEF". Діагностуючи одне з малих підприємств, що звернулося за фінансуванням, американський фонд визначив, що необхідно його діяльність орієнтувати на розширення зв'язків із зарубіж-

ними партнерами. Це дасть змогу за рахунок надходження валютних коштів поліпшити та стабілізувати фінансовий стан підприємства. “WNISEF” залучає на консультативну роботу з вибраними для співпраці підприємствами спеціалістів високого рівня з напряму діяльності підприємства, людей, які нещодавно активно вели власний бізнес подібного профіля або працювали в ньому на високих посадах і відійшли від діяльності, збагачені багатолітнім досвідом та мають наміри й можливості добровільно й безкоштовно передавати цей досвід. Разом з людським капіталом високої якості, чим відзначаються наші підприємства малого бізнесу, подібна тактика виправдана та дає змогу збільшити їх конкурентоздатність.

Аналіз наданих малим підприємством фінансових розрахунків може свідчити про нестійкий фінансовий стан. Це означає, що підприємство, якщо всі кредитори одночасно висунуть вимогу погасити заборгованість, буде не в змозі розрахуватися в повному обсязі, зрештою, буде вимушене користуватися для цього іншим джерелом (менш ліквідним – дебіторською заборгованістю). В цьому разі це був би найбільш ймовірний вихід, тому що кредитів підприємство не залучає (ні довгострокових, ні короткострокових). Хоча підприємство загалом забезпечене обіговими коштами, проте всі вони мобілізовані в активи, які повільно реалізуються, та дебіторську заборгованість. Звернення за кредитом до банку може бути відхилене, тому звернення підприємства до “WNISEF” буде своєчасним. За позитивного вирішення питання можна отримати надійне, відносно довгострокове та дешеве джерело позикових коштів. Американський фонд бачить ризики фінансування малих підприємств в Україні, але знаходить можливості їх підтримувати завдяки чітко визначеній системі фінансових орієнтирів та наполегливій роботі згідно зі своїми принципами. Впродовж 10 років “WNISEF” інвестував у малі та середні підприємства України, забезпечив зростання та здійснив їх докорінну реорганізацію, в результаті чого сьогодні вони є лідерами ринку у відповідних галузях. Ці досягнення доводять, що “WNISEF” дотримується філософії ведення бізнесу в Україні, згідно з якою використання прогресивних методів забезпечує малому підприємству конкурентні переваги під час роботи в ринкових умовах. Завдяки міжнародним, визнаним принципам корпоративного управління, інвестиціям в інформаційні технології, новаторству

та навчанню малі підприємства, що є партнерами “WNISEF”, мають можливість досягти наступного рівня розвитку бізнесу та зростання свого ринкового сегменту, підвищення конкурентоздатності.

Висновки з цього дослідження. Необхідно зазначити, що успішний розвиток країн з ринковою економікою зумовлюється взаємодією великих, середніх та малих підприємств, оптимальним співвідношенням між ними. Культивується принцип кооперації великих та малих підприємств. Вони взаємно доповнюють одне одного насамперед тоді, коли це стосується поглиблення спеціалізації окремих виробництв та інновацій. Саме від малих підприємств часто залежать завершеність виробничих циклів, фінансово-економічні результати діяльності великих кінцевих виробників. Це пояснює конкурентоздатність малих підприємств порівняно з іншими формами бізнесових структур.

Досвід фінансування українських підприємств “Western NIS Enterprise Fund” (WNISEF), що є американським фондом підтримки підприємництва, може бути поширений задля зростання конкурентоздатності малого бізнесу. Модель фінансування “WNISEF” поєднує модель науково-технічної імітації (одна з моделей, що забезпечують країнам-послідовникам порівняльні переваги на світових динамічних ринках) та модель конкуренції за отримання прямих іноземних інвестицій від ТНК. Фінансові індикатори, що визначають можливість прямих інвестицій або кредиту фонду підприємцям, побудовані за зрозумілими та коректними параметрами, що спираються на світовий досвід діагностики фінансового стану. Обсяги кредитування малого бізнесу «ПроКредитБанком» (серед засновників є “WNISEF”) зростають. При цьому застосовується досвід американського фонду підтримки підприємництва в Україні з фінансування малого бізнесу. Напрацювання “WNISEF” потребують подальшого вдосконалення та широкого застосування, особливо в практиці діяльності банків на території України, як вітчизняних, так і з іноземним капіталом, що може бути предметом подальших досліджень. Новаторство є гарантією того, що малі підприємства, профінансовані фондом, будуть прагнути впровадження найсучасніших методів ведення бізнесу, передових методів управління та розроблення нових видів продукції.

Стратегічний фокус є необхідною передумовою успіху малих підприємств, що є партне-

рами “WNISEF”. Фонд шукає таких власників та менеджерів малих підприємств, які мають спільне бачення перспектив та спільні інтереси. Малі підприємства, які отримують кредит від фонду, обов’язково впроваджують найсу-

часніші західні та вітчизняні методи ведення бізнесу, прозорі та ефективні стандарти корпоративного управління. Вони повинні демонструвати своєю роботою прагнення до вдосконалення в усіх аспектах своєї діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гайдуцький П.І., Демченко С.М. та ін. Розвиток підприємництва в Україні. Київ, 2013. 248 с.
2. Стонер Дж., Долан Е. Вступ у бізнес. Київ, 2010. 496 с.
3. Веллінгтон Дж. Конкурентоспроможність транснаціональних корпорацій: монографія. Київ, 2014. 346 с.
4. Савчук В.І., Корж Д.А. Системи управління конкурентоспроможністю. Харків, 2013. 287 с.
5. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємництва в умовах кризи: монографія. Харків, 2013. 205 с.
6. Косова Т.Д., Лук’яненко В.О. Механізм фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва. Фінанси України. 2012. № 12. С. 37–42.
7. Крупка М.І. Роль міжнародних фінансово-кредитних установ у формуванні інноваційного підприємництва. Фінанси України. 2013. № 4. С. 88–93.
8. Клименко С.О. Створення власного капіталу малих і середніх підприємств (досвід Western NIS Enterprise Fund). Формування ринкових відносин в Україні. 2005. Вип. 4 (47). С. 3–5.
9. Річні звіти за 2000–2006 рр. Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) – американського фонду підтримки підприємництва в Україні. URL: <http://www.wnisef.com.ua>.

REFERENCES:

1. Gayduckiy P.I., Demchenko S.M. and others. (2013) Rozvytok pidpryjemnyctva v Ukrajinі. [Enterprise development in Ukraine]. Kyiv (in Ukrainian).
2. Stoner Dzh., Dolan E. (2010) Vstup u biznes. [Introduction to business]. Kyiv (in Ukrainian).
3. Vellington Dzh. Konkurentospromozhnistj transnacionaljnyh korporacij [Competition possibility of transnational corporations]: monography. Kyiv (in Ukrainian).
4. Savchuk V.I., Korzh D.A. (2013) Systemy upravlinnja konkurentospromozhnistju [Systems of competition management]. Kharkiv (in Ukrainian).
5. Ponomarenko V.S. Strategija rozvytku pidpryjemnyctva v umovah kryzy [Strategy of enterprise development in crisis conditions]: monography. Kharkiv (in Ukrainian).
6. Kosova T.D., Lukjanenko V.O. (2012) Mekhanizm finansovo-kredytnoji pidtrymky malogo pidpryjemnyctva [Mechanism of finance-credit support for small enterprise]. Finance of Ukraine, no. 12, pp. 37–42.
7. Krupka M.I. (2013) Rolj mizhnarodnyh finansovo-kredytnyh ustanov u formuvanni innovacijnogo pidpryjemnyctva [Role of the international finance-credit organizations for innovation enterprise forming]. Finance of Ukraine, no. 4, pp. 88–93.
8. Klymenko S.O. (2005) Stvorennja vlasnogo kapitalu malykh I serednikh pidpryjemstv (dosvid Western NIS Enterprise Fund) [Own capital creation for small and middle enterprises (Experience of Western NIS Enterprise Fund)]. Formuvannja rynkovykh vidnosyn v Ukrajinі. Vol. 4 (47), pp. 3–5.
9. Richni zvity (2000–2006) Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) – amerykansjkogo fondu pidtrymky pidpryjemnyctva v Ukrajinі [Annual reports Western NIS Enterprise Fund (WNISEF)] Available at: <http://www.wnisef.com.ua>.